

BEGREPP OCH DEFINITIONER AV MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER

INGETVAL

MÄNSKLIGA RÄTTIGHETER SKA GÄLLA ALLA

Vad är mänskliga rättigheter?

Mänskliga rättigheter handlar i grund och botten om värderingar och människosyn. Dessa bygger på en övertygelse om att alla människor är födda fria, med lika värde och har samma rättigheter.

Efter andra världskriget och förintelsens fasansfulla övergrepp bildades FN (Förenta nationerna). Några år senare, den 10 december 1948, antog medlemsländerna i FN den Allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna, som har 30 artiklar.

FN:s allmänna förklaring slår fast att mänskliga rättigheter gäller alla människor över hela världen. Rättigheterna är odelbara och ingen får kränka dem. Framförallt handlar det om relationen mellan individen och staten. Staten måste skydda oss från andra människor, organisationer eller företag om så skulle behövas, och måste se till att alla har tillgång till t.ex. sjukvård, bostad och utbildning.

Vad är en konvention?

Innehållet i allmänna förklaringen om de mänskliga rättigheterna ligger också till grund för juridiskt bindande konventioner som FN tagit fram. En *konvention* anger ett antal rättigheter inom ett visst område och fungerar som ett avtal mellan en stat och FN, som landet måste följa.

De två första konventionerna kom till år 1966:

- Konventionen om medborgerliga och politiska rättigheter
- Konventionen om ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter

Enligt konventionerna är det statens skyldighet att se till att rättigheterna följs och skyddas i varje medlemsland.

Medborgerliga och politiska rättigheter

Medborgerliga och politiska rättigheter betyder att staten bland annat ska respektera individens rätt till liv, rätten till privatliv, religionsfrihet, yttrandefrihet, mötesfrihet, rösträtt och rätten till en rättvis rättegång.

Ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter

Ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter betyder att staten ska respektera t.ex. individens rätt till utbildning, rätten till arbete, rätten till bostad, rätt till sjukvård och rätt till vetenskap och kultur.

Mänskliga rättigheter är universella och odelbara

Universella rättigheter innebär att dessa gäller för alla människor människor, oavsett land, kultur och sammanhang.

Odelbara rättigheter betyder att dessa utgör delar av samma helhet, det vill säga att ingen enskild rättighet ska värderas viktigare än någon annan.

Vad innebär kollektiva rättigheter?

De två första konventionerna utgår från individens rättigheter. *Kollektiva rättigheter* innebär att vissa grupper, som är mer utsatta än andra, ska ges särskilt skydd. Exempel på sådana grupper är barn, kvinnor, urfolk och andra minoritetsgrupper. För att skydda dessa grupper har FN tagit fram konventioner som särskilt reglerar skyddet för t.ex. barn, kvinnor och urfolks rättigheter. Barnkonventionen är ett exempel.

Negativa rättigheter

En *negativ rättighet* är rätten att slippa något, t.ex. bli dödad, misshandlad eller bestulen. En negativ rättighet kräver ingen aktiv handling från någon annan, utan att andra avstår från att utföra en kränkande handling.

Positiva rättigheter

En *positiv rättighet* är rätten att få något, t.ex. mat, boende eller utbildning. En positiv rättighet kräver en aktiv handling från någon annan, vilket innebär någon annans skyldighet att tillhandahålla detta.